

Hérics Nándor
Csipketalicska, 2019, akril, csipke, 140×75 cm

közelítünk műveihez, az alapvető plasztikai viszonylatok modell-szerűen tiszta demonstrálásaként egészen más minőségekhez juthatunk, mint a tradicionális szobrászatban. A minimalizmus felé hajló, fénylő, sugárzó formák párbeszéde egy-egy mű üres, közbezárt terével és környezetével szokatlan asszociációkra készítet, és ugyanolyan jelentőssé válik, mint a tér meghatározott részeit kitöltő, megmunkált anyag (*Társas magány*). Időnként pedig akár nevetésre ösztönözhet, pl. a női test torzójába épített neon egérfogó *Kandúrfogó* címmel.

Hérics Nándor elsősorban reflektál, és csak másodsorban ábrázol. Egzisztenciális és filozófiai-intellektuális problémafelvetései az egyéni és a társadalmi lét aktuális kérdéseire vonatkoznak. Műveinek jelentős hányada világunk otthonosságát kérdőjelezi meg, jelentéktelenségét, kicsinyességét, földhözragadtságát, a hatalomnak való kiszolgáltatottságunkat (*Szabadság, szerelem*), emberi gyarlóságainkat, befolyásolhatóságunkat, manipulálhatóságunkat (*Hordozható álláspont*) tárva elének. Mindez nemcsak az egyén viszonyában, de a társadalom, a közösség, a politika közegében is működik. A hatalom anatómiáját fogalmazza meg *Babérkoszorú és szemellenző* című munkájában. A mindenkor társadalmi átalakulás veszteségeiről szól *A jövő korábban érkezett* című nagyméretű műve. Politizálása nem konkrét, azaz nem az aktuális történésekre vonatkozik, hanem áttételesen, a jelenségek abszurdításán keresztül nyilvánul meg. A kritikus felhanggal, az anyag adta lehetőségek intenzív kihasználásával autentikust képes felmutatni, mintegy fricskaként – aki akarja, érti. Így azok közé az alkotók közé sorolható, akik a sajátos magyar kulturális-szociológiai

háttérből nőttek ki (pl. BUKTA IMRE, BIRKÁS ÁKOS), és a politikai szubverzivitás kevésbé provokatívan, iróniába csomagoltan, reduktivista vizuális formanyelven jelenik meg. Hétköznapi, régi és új tárgyakat használ fel műveiben. A fény direkt, neonobjektek és ledek formájában történő bekapcsolása vegyes technikájú műveiben dichotóm kapcsolatrendszer eredményez a vidéki, természeti környezet és a neonfényben úszó nagyvárosi táj között. A jelenségeket vidéki kontextusban újragondoló művek az ember és a természet viszonyával, egységének visszaállításával foglalkoznak azáltal, hogy alkotójuk a tipikusan nagyvárosi anyagot, a neonreklámokat a idegen közegbe, a természeti tájba helyezi. Az össze nem illő tárgyak és anyagok ellentétére építve szürreális tárgyakat hoz létre. A *Csipketalicska* például a funkcionalitás és a könnyed csipke közötti ellentmondás abszurd és groteszk megjelenése. A hagyományos műtárgyfelfogáson túllépve a hétköznapi tárgyaknak új jelentést kölcsönöz (*Girlszka*). Relációkban gondolkodik, a realitás és az attól való elrugaszkodás egyszerre jelenik meg objektjeiben (*Kényelem*). *Végtelen út* című alkotásának fő motívuma a fejlődést kifejező spirál. A mű egyszerre szól a haladásról és a helyben maradásról. Többször visszatér a fogyasztói társadalom elfajzásához, a túlfogyasztáshoz, a mértéktelen pazarláshoz (*Elektromos aura*). Időnként továbbgondolja mások műveit (sőt a sajátjait is): egyszerűt parafrázálja, másrészt konkretizálja azokat. Az *Éjjeli őrvjárat* címében Rembrandt ismert művére utal, de Hérics képén négy neonmacskát látunk, amelyek éjszaka, a házigazdák távollétében szemügyre és birtokba veszik a sötét konyhát. A szeget önmagából kihúzó harapófogó a Münchhausen-effektust idézi fel és parodizálja – emlékezhetünk, a mesebeli, nagyotmondásáról híres báró saját hajánál fogva húzta ki magát és lovát a mocsárból. Képes akár Hitchcock háborzongató világának megidézésére és átfogalmazására a neotechnikával kiemelt, üresen lengő hinta és a finoman, pasztózosan megfestett tájból hiányzó alak árnyéka között feszülő, misztikus erő kifejezése révén (*Hitchcock lánya*). Ez a gondosan, mívesen megfestett képiség

Hérics Nándor
Tér-lény, 2019, akrilgyanta, 250×60×6 cm

mutatkozik meg az *Hommage à Borsi Flóra* című művében is. A téma a kalitka és a nő együttese, amelyről Rippl-Rónai *Kalitkás nő* című műve is eszünkbe juthat, de csak egy pillanatra, hiszen titokzatos-ságuk és rejtélyességük azonosságán túl egész más a kettő gondolat-sága. Hérics míves alkotásában a nők társadalomban, családban elfoglalt helyzete, alárendeltsége, bezártsága jelenítődik meg – akár Ibsen *Nórájának* képi megfogalmazása is lehetne. Ez a mű a fiatal fotóművész, BORSI FLÓRA egyik fényképének felhasználásával készült. A megfestés mesterien elegáns, hiteles portré, kortalannak ábrázolva a modellt. A neonkalitka szimbolikusan a fejet övezi, s miközben a figura kezén ülő madár a kalitkán kívülre, ráadásul a síkból a térbe került, ily módon ő, a madár a szabad. A figura a kalitka ajtaján át néz a szemünkbe, tekintetében hordozva titkait, kérdéseit, szemrehányásait, fájdalmait. A művésznek ez a munkája is bizonyára legalább olyan emblematikus alkotásává fog válni, mint a már említett *Végtelen út*, vagy a tárlaton most nem látható, de egy internetes szavazáson a világ 50 legjobb műalkotása közé beválogatott *Fénydaráló*. Néhány munka kifejezetten a mostani alkalomra készült, így a háttérből a térbe kiszakadó *Tér-lény* is. A háttérrel azonosan, tigriscsikós-szerűen, fekete-fehérral festett nőalak az ember születése is lehet, aki, miközben kiemelkedik az állatvilágból, még magán hordozza az állatias jegyeket, a csíkok által szimbolikusan még rajta vannak az onnan hozott tulajdonságok. De mindez azonosulást, az összetartozást is jelentheti a természettel. És talán annak is van jelentősége, hogy női, és nem férfi figuráról van szó. Ledek, plexi és műgyanta alkotja a több, mint két méter magas *Ecce femme* című világító szobrát, amely, azon kívül, hogy szemet gyönyörködtetően látványos, egy fenséges, titokzatos, távoli világ sajátos misztikáját is sugározza.

A tárlaton szerepet kap a tér, a galéria két terme, amelyek elég tágasak ahhoz, hogy a művek megőrizhessék önállóságukat, miközben láthatatlan erőtereket létrehozó, rejtett kapcsolatok szövik őket egységgé.

Hérics Nándor
Végtelen út, 2017, kerékpár, neon, 160×90×40 cm

Művészet az integráció útján

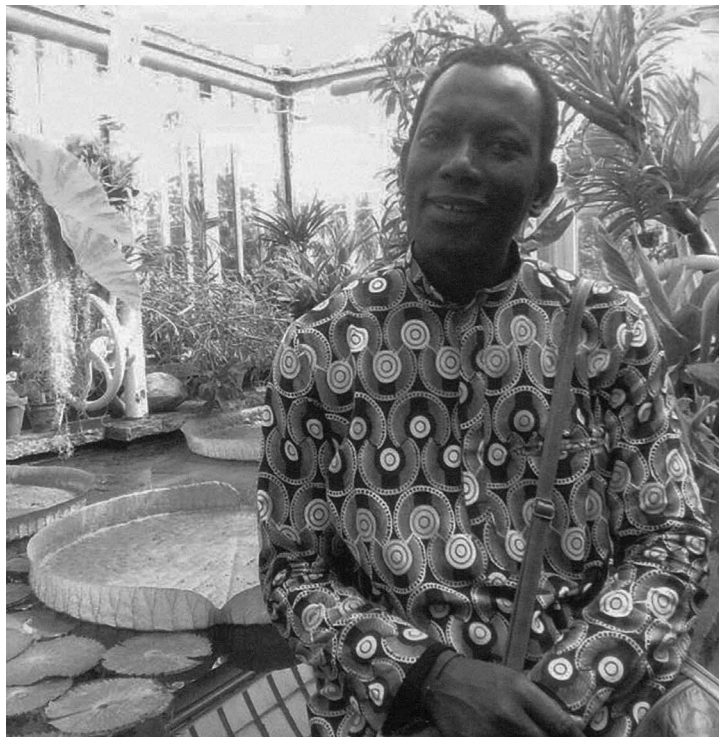
Portréinterjú Mor Faye Murf képzőművésszel

„Ha valaki művész, általában rendelkezik egyféle vízióval, képpel valamit. Vannak, akik híresek szeretnének lenni és sok pénzt keresni attól függetlenül, hogy mit csinálnak, csak a szépségre fókuszálnak. Viszont vannak, akik konkrét üzenetet hordoznak. Számomra is, a művészet inkább a közvetítésről szól.”

MOR FAYE MURF szenegáli képzőművész, vizuális alkotó, kurátor, aki intézményi keretek között több művészeti vezetői szerepet tölt be. Munkássága középpontjában az integráció, az illegális migráció kérdése, az elesettek és a társadalom számkivetettjeivel való szolidaritás áll. Művészeti közreműködőként az IOM (International Organization of Migration) és az ENDA Third World alapítványok munkatársaként, tudatosító kampányok és szociális projektek megvalósításain dolgozott. Pikine és Dakar művészeti életét, mint a Szenegál Pánafrikai Művészeti Körének (PACA), a Pikine-i Képzőművészeti Körnek és a Művészeti és Környezeti Oktatás Egyesületének elnöke befolyásolja, emellett az IAA (International Association of Visual Artists) tagja és a CSARTS (Conseil Sénégalais des Arts) jegyzője.

Coulibaly Miriam: Szenegálban és Afrika környező országaiban, de Norvégiában, Svédországban és Olaszországban is ismernek már, de a magyar közönség előtt ismeretlen vagy.

Mor Faye Murf: Pikine-ben születtem, de Szenegál Orientale területén nőttem fel, ahol rengeteg különböző etnikum élt a maga gyönyörű sokszínűségében. A tájban és a városképben is keveredtek a különböző hagyományos és modern stílusú épületek, az állatok szabadon jártak, az utcán nők lopótökből készült hangszereken játszottak, énekeltek. Ebben a környezetben nevelkedtem és inspirálódtam.

Mor Faye Murf

CM: A művészeted sokat változott az évek alatt. A figuratívól az absztrakt expresszióig sok mindent felsorakoztattál, emellett objektumokat is készítettél.

MFM: Eleinte tényleg sok figuratív ábrázolást használtam, mert nem kell hozzá magyarázat. Látod a képet és már érted, miről szól. Mindig fontos felmérnünk, kinek és mit szeretnénk közváltani. De nem csak képeket festek, egyéb médiumokat is használok. Ez számomra a „mixed-media”. Minél elvontabb témában dolgozom, annál többféle eszközhöz kell nyúlnom. Ez már nem az a szint, ahol embereket rajzolgatok. Jellemző, hogy nagyon sok dolgot belezúfokol egyetlen kompozícióba, mégis harmonikus a végeredmény.

CM: Mennyire dolgozol intuitív módon vagy koncepció alapján?

MFM: Alkotás közben teljes mértékben követem a megérzéseimet, de először mindig egy témát kezdek feldolgozni. Az már meghatározza, hogy a későbbiekben milyen anyaggal, színekkel, vagy formákkal akarok dolgozni.

CM: Magadat is egy médiumként használod?

Pontosan. Sok mindent felhalmozok, tapasztalatokat, érzelmeket. Megemésztetem, aztán visszaadom őket. Az alkotás folyamata nálam mindig úgy kezdődik, hogy emberekkel beszélgetek, hogy tudjam, milyen módon tudok kommunikálni azokkal, akiket meg akarok szólítani.

CM: Hogy tekintesz az integrációra és miként használod a művészeted ennek eszközeként?

MFM: A Dak'art binennáléra rendszeresen meghívom a PACA minden tagját, hogy csináljanak egy kiállítást, emellett rengeteg külföldi és nyugati művész is meglátogat a rendezvény alatt. A szép ebben az, hogy már mielőtt találkoztunk volna, osztoztunk egy közös elképzelésben. Ez nem más, minthogy értékeljük Afrikát és a kellő tájékozottságot, hogy ráébredjünk a sokrétű egység igazi értékeire. Politikai megközelítésben sosem lehet az integrációról függetlenül és félrebeszélések nélkül beszélni. Sokszor a fogalom maga is üressé válik. Nem így a művészetrel, amely a diskurzus más módjait is feltárja.

CM: Művészeti pályád kezdetétől fogva elhivatott vagy a szociális problémák és a nélkülözés tudatosítása mellett.

MFM: A 1995-ben rendezett Artistes Placticiens du Senegal (Senegál Képzőművészei) kiállításán a legnagyobb mesterek mellett válogattak be nagyon fiatalon, mindössze egy rövid CV és egyetlen díj alapján. Az ENSZ ekkor ünnepelte az 50. évfordulóját, aminek alkalmából, ők is meghirdettek egy pályázatot. Az ő pályázatukon nem értem el semmilyen helyezést, de az ENDA Third World alapítványa már helyben felvette velem a kapcsolatot, hogy segítsék nekik egy AIDS ellenes, tudatosságra ösztönző kampányt megtervezni.

CM: Installációként vagy műalkotásként képzeljük el? Mire volt szükségük?

MFM: Egy Renault 20-asból mozgó transzparenst csináltam. Az ablakokat belülről lefestettem, hogy azok kívülről értelmezhető legyenek. „Hogyan lehetsz AIDS-es?” – ezt kellett tudatosítani. Az élethelyzeteket ábrázoló rajzok mögé ezüst fóliát illesztettem, hogy azokon túl az emberek tükrképüket lássák. Itt már tudsz egy párbeszédet kezdeményezni magaddal: „Hogyan kaphatom el vagy hogyan védekezhetek ellene?” A motorháztetőt sakkasztalává alakítottam. Franciául a motorháztető *capot*, de az *óvszert* is jelenti, így csináltam kondom alakú bábúkat, különböző árnyalatokban, amikkel, ha az autó épp nem mozgott, játszani lehetett. Az egész a párbeszédéről szólt, az oda-vissza játékról, ami mégsem igazán játék. A lényeg a figyelemfelkeltés volt, ami tagadhatatlanul sikerült.

CM: Ismeretlen volt számodra a hajléktalanság?

MFM: Európában sokkal individualistább a gondolkodás, de Senegálban ez a látvány lesokkolt. Otthon családiában élünk. Csak arra tudtam gondolni, hol vannak a rokonaik? A szüleik? Miért nem kapnak segítséget? Senegálban van egy mondás: *c'est la paye de la teranga*. Senegál a *teranga* országa és *teranga* minden, ami boldogság, kedvesség, az üdvözlés, amikor megérkezel. Ezt nem láttam ekkor.

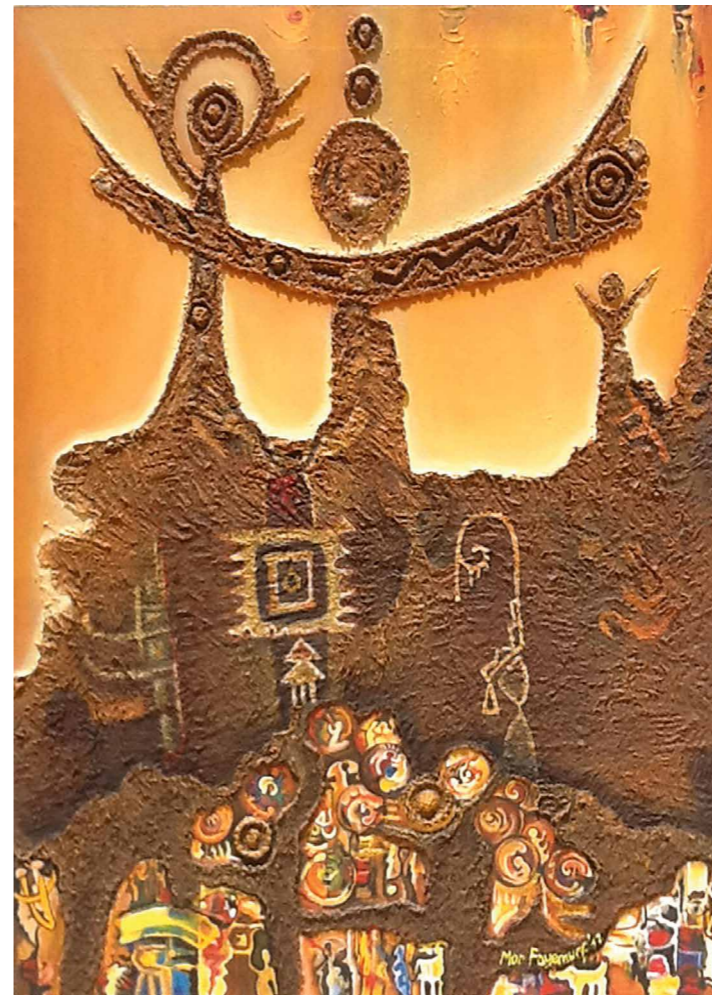
1997-ben az alapítvánnyal egy újabb nagyobb projektet dolgoztunk ki: *Lutte contre l'insecurité et la violence dans la banlieu* címmel (*Külvárosi harc a bizonytalanság és az erőszak ellen*). Pikine hatalmas város több, mint 2 millió 400 ezer lakossal. Nagyon sok közreműködésre volt szükség, hogy megértsük, mi is folyik igazán a különböző külvárosi kerületekben. Szerveztünk egy szemináriumot, ahova több problémákkal küzdő környék képviselőit is elhívtunk. Ők határozták meg azokat a nehézségeket, amikkel nap, mint nap szembe kellett nézniük, mi összefoglaltuk őket.

CM: Két kép született a témában, egyik a Problémák, míg a másik a Megoldások alcímet viselte. Mozgalmas képek, tele emberi interakciókkal. Milyen szerepet kaptak a közvetítésben?

MFM: Elbeszélések, illusztrációk, nagyon szegény külvárosi körülményekről. A *Problémák* című képen embereket láthatunk, akik antennát lopnak, egy nőt, aki kirívó aranyékszereket hord, mögötte egy férfit, aki magában azt gondolja: „Meg is van a jegyem az Államokba”. Már magának érzi a repülőjegyet, amit az ékszerek árából vehet. Ott a két férfi, akik egy nőt bántalmaznak, hajléktalanokat szeméthegek mellett, előttük Mercédesszel hajtanak el. Szerettem volna megmutatni, hogy maga a képmutatás, ami a gazdagság villogtatása mögött van egy szegény negyedben, önmagában már atrocitás vagy provokáció. A szegényeknek ez azt mutatja, segíthetnek, de nem teszem. Egy ilyen környezetben ez egyáltalán nem attraktív. A rendezvényen, ahol a képeket prezentáltuk, zenészek, rapperek adtak elő. Mögöttük volt látható baloldalt a *Problémák*, majd a *Megoldások* jobboldalt.

CM: A második képen mennyire tényleges megoldásokkal válaszolsz?

MFM: A *Megoldások* című képen a mezítlábas kisfiú egy focistát ünnepel, felnéz rá. A focista úgy inspirálja őt, hogy nem járt iskolába, mégis sikereket ért el és a győzteseknek járó kupát tartja a kezében. Megmutatja neki, hogy iskolák nélkül is lehet kulturális érdemeket szerezni és másoknak utat mutatni, úgy, mint mellette

Mor Faye Murf
INTEGRATION DES PEUPLES

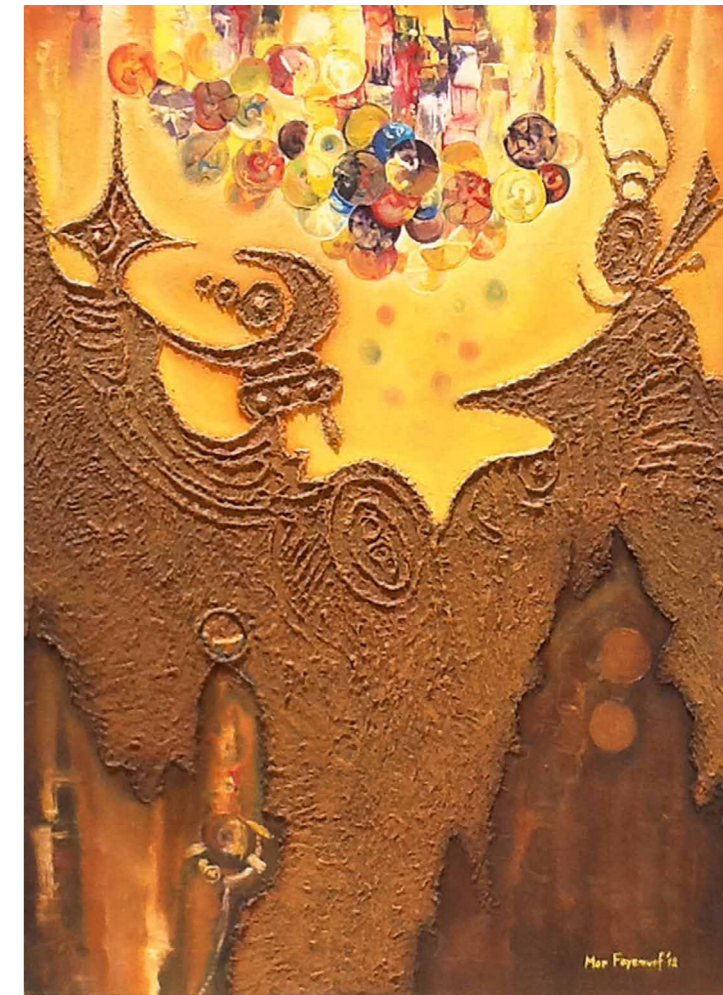
a rapper vagy a táncos is, de mondhatnék festőt vagy akárkit. Az élet nem olyan szisztematikus és kiszámítható, mint valami iskolai rendszer. A férfiak, akik hajléktalanként a földön fekdtek vagy támadóként szerepeltek, most házat építenek, míg a nő nem utcai szereplőként van jelen, hanem gyerekeket tanít. Az emberek a háttérben közösséget alkotnak és együtt lépnek fel. Minden részletet pozitívvá alakítottam, végül inkább egy érzékeltetést vagy ráutalást kapott a közönség, hogyan lehet azt a sok negatív dolgot átalakítani.

CM: Arc en Ciel Social, l'espoir des exclus (1991) címen egy önálló kiállítás keretein belül foglalkoztál az emberi kiszolgáltatottsággal, elhagyatottsággal. Ezeket a képeket az Afrikát érintő társadalmi problémák bemutatásának szántad?

MFM: Ezek a képek nem Afrikát, hanem a szegénység hétköznapi problémáját tükrözik. Azt a valóságot, amit Dakarban is tapasztaltam. Embereket koldulásból élni. Egy olyan dolog, ami a szemem előtt történik és bánt. Senegálban tilos a koldulás, mert rontja a városok összképét, rossz fényt vet rájuk. Hogy hajléktalanokat festek vagy festettem, engem sem tesz boldoggá. Azt, hogy művészként sok megjelenést kapok, így használom arra, hogy az embereknek és az államnak is megmutassam, mennyire nem helyes ez. Nem rászorulok akartam nyereszkeskedni, hanem a kormánynak megmutatni, hogy az ő dolguk foglalkozni ezzel. Ez a misszióm lényege is, hogy érzékeltessem a változást és annak lehetőségeit egy jobb élet felé.

CM: Célba ér az ilyesfajta üzenet? Milyen reakciókat szoktál kapni az emberek vagy az állam részéről?

MFM: 2007-ben volt egy nagyon eklektikus kiállítás, amit szintén csapatban valósítottunk meg. Ebben az időben nagyon sok szegény fiatal szállt csónakba és halt meg nyílt tengeren. Szinte

Mor Faye Murf
PACTE D'INTEGRATION

naponta kaptunk híreket. A projektbe egy német művészt, INA ZEUB-ot, is meghívtam és csináltunk egy kiállítást TRANSIT – *l'Emigration Cladestin* (ang. verz.: *Fight against irregular migration, (Harc a szabályozatlan migráció ellen)* néven. A kiállítást megelőző kutatás során rengeteg helyen voltunk, rengeteg emberrel beszélgettünk. Megszóltottunk diákokat, iskolaigazgatókat, bolti árusokat, polgármestereket, szegényeket, gazdagokat, időseket és fiatalokat. Mindenkit hallani akartunk.

CM: Hogyan fogadta a közönség?

MFM: Ott volt a TV5 monde, az Agence France-Presse és még sok médiaképviselő. A lényeg az volt, hogy minél szélesebb közönség előtt tudjunk beszélni az illegális migráció veszélyeiről. Még a kiállítás alatt megkeresett az IOM, hogy szívesen megnéznék személyesen is. Engedélyt sem kértek felvételt készíteni, de már nagy kamerákkal jöttek, mindent videóra vettek, lefotóztak. Utána nem sokkal érkezett egy meghívás és egy közös kiállítás ajánlata, ami svéd közönség előtt is megmutatná a témát. Ígértek sajtó- és politikai jelenléteket is, viszont nem szerették volna, ha a projektet másokkal is megosztom. Úgy voltak vele, hogy én vagyok a művész, viszont ragaszkodtam hozzá, hogy nem beszélhetek azok nevében, akik megjárták azt az utat, amit én nem.

Ezek nem az én tapasztalataim, hanem azoké a visszatérő fiataloké, akik rengeteg szenvedésen és viszontagságokon mentek keresztül. Végül engedtek, így rajtam kívül még négy másik képzőművész-szel és öt visszatoloncolt fiatalal csapatban hoztuk létre a képeket, közösen. Nekik kellett elmesélniük az élményeiket, a másik oldalról, mi csak az alkotásban segítettük őket. A kiállításon magán szerencsére rengeteg kép elkel, a pénzből pedig az alapítvány és az életüket itthon újratekzd emberek is részesedtek. Tudtunk nekik

Mor Faye Murf
AVENUE SALAM (PEACE AVENUE)

segíteni abban, hogy ne megint a kiutazáson, hanem az itteni életük építésén kezdjenek el dolgozni.

CM: 2008-ban egy újabb szintre lépett a projekt, aminek a végeredményét a 2008-as Dak'Art Biennálén is megmutattátok.

MFM: Az IOM újra megkeresett, hogy a biennálén is szeretnék megmutatni a projektet. Rávilágítottam, hogy a szenegáli emberek megpróbáltatásaival már foglalkoztunk a nyilvánosság előtt és, hogy ezekkel a gondokkal a környező országokban ugyanígy küzdenek. Most Gambiából és Bissau-Guineából is hívtam meg művészeket, és Gambiában tartottunk teljesen nyitott kerekasztal-beszélgetést. Ellátogattunk a tengerhez, hogy egy idős halász asszonnal is beszéljünk, aki rengeteg, soha vissza nem térő csónakot látott elindulni. Az ő élményeire is kíváncsiak voltunk.

CM: Milyen főbb kiváltó okot találtak? Miért szálltak hajóra annyian, még ha tudtak is veszélyekről?

MFM: Sok fiatal azért választotta a csónakot és az illegális migrációt, mert megfelelő papírok, esetleg bankszámla hiányában nem tudtak volna vízumot igényelni. Egy hely ára egy csónakban 500 ezer és 600 ezer frank között van. (Kb. 300 ezer Ft) Ez a repülőjegy ára lenne, ha egyáltalán vízumot tudnának szerezni.

CM: Papírok nélkül nyílt tengeren útnak indulni az „újvilágba” nem tűnik hirtelen olyan kecsegtető lehetőségnek. Mi volt az, ami belülről hajította őket?

MFM: A legtöbb fiatal, akivel beszéltem, szeretett volna a szülei helyzetén segíteni. Már maga a szorongás, hogy munka nélkül tehetetlenek, arra ösztönözte őket, hogy valahogy, akárhogy, kitorjenek ebből az állapotból. Család nélkül, nyomás alatt, mondhatni, nincs mit veszíteniük. Abban reménykednek, hogy Európában minden jó lesz, ugyanis az a pár barát, ismerős, aki kint él, sosem mutat mást az ottani életéből, csak a szépet és a jót. Pedig legtöbbször ez csak ámitás, ugyanis kudarc lenne bevallani, hogy ott sem jó minden. Mindeközben Afrikában is jobb, szebb életről álmodnak az emberek. Ennek érdekében sokszor minden ingóságukat pénzzé teszik, hogy egy életveszélyes kalandra vállalkozzanak, aminek a végén sokszor egyszerűen visszatoloncolják őket. Az a sok áldozat és veszteség hirtelen csak ennyit ért.

CM: Úgy tapasztalod, hogy az egyetemes európai jólét illúziója vezeti meg az embereket?

MFM: Ha megnézzük a televíziót, a médiát, szinte csak pozitív híreket kapunk Európából és alig hallunk az általános társadalmi problémákról, utcai bűnözésről, hajléktalanságról. Miközben Afrikáról javarészt csak az éhezés, a szegénység, a háború, betegségek

Mor Faye Murf
LE GENIE DE MBEUBEUSS

kerülnek fókuszba. Ez elég előnytelen módon állítja szembe a két kulturális környezetet. Néha már úgy néz ki egy afrikai ember számára, hogy Európában a pénz legalábbis fán nő, ha nem máshol.

CM: 2010-ben a harmadik megrendezett FESMAN (Festival Mondial des Arts Negres) az „Afrikai Reneszánsz” témát képviselte. Hogyan ért össze a rendezvény te szociálisan érzékeny munkássággal?

MFM: Ezen a fesztiválon már globális közönség előtt beszélhettünk a kivándorlást okozó tényezőkről. A rendezvényen több alkalommal is felszólaltam, az emigrációs kutatásunk eredményeit is prezentáltam, mégsem került belőle semmi a későbbi összefoglalóba. Úgy hunytak szemet kulturális kincseink elvesztése felett, hogy az elnök közben az „Afrikai Reneszánsz” emlegette. Hogy beszélhetnénk Afrika „újjászületéséről”, ha minden Európából, a franciákon keresztül jön. Még a kávé is, amit Elefántcsontparton vagy Ghánában termelnek.

CM: Hogy érzed, inkább gazdasági vagy kulturális válságról beszélünk?

MFM: Sokan gondolják, hogy gazdasági, de ennél ez sokkal nagyobb horderejű. Az afrikai kormányok nagy része még posztkoloniális hatások és kötelezettségek alatt áll. Az afrikai képviselők európai mintát követnek öltözködésükben, életvitelükben, de a munkájukban is. A politikai és gazdasági rendszerünk, a nyelv, amit a hivatalainkban és iskoláinkban beszélünk, európai. A saját pénzünket kezelni is csak francia bankrendszerben tudjuk, kizárólag franciául. Saját nyelveinket hivatali környezetben, mint a bambara, mandinké, fula vagy a volof, nem használhatjuk. Hogyan lehetséges egyáltalán így fejlődni?

CM: A probléma igazi forrását a függőség minőségében látod?

MFM: Példának okáért vegyük Japánt, mely a II. világháború után már többször is megmutatta, hogyan tudja újraépíteni magát vagy Kínát, ami mára világszerte vezető szerepet tölt be. Hisznek a kultúrájukban, abban, ahogy öltözködnek, táplálkoznak és a nyelvben, amit beszélnek. Ha van egy kultúrád, de nem hiszel benne, akkor egy másiktól fogsz függeni. A függés pedig már szegénységet von maga után. Ez egy olyan tapasztalat, ami generációkon keresztül szilárdul meg az elmékben.

CM: Érzél ilyen mesterséges konfliktust Szenegálban is?

MFM: Ha valahol nyersanyagot találnak, megnézik, hogy ki van hatalmon, majd ellenlobbit indítanak és nézeteltéréseket generálnak. Itt nyílik meg a békefenntartó szerepe a situációban: végül azért jönnek, hogy visszahozzák azt a nyugalmat, ami még akkor volt, mielőtt beleszóltak volna a helyi közéletbe. Úgy tűnik, mintha egyenlőségi és kulturális törekvéseket képviselnének, amik a

demokratikus elveket erősítik, de közben nagyon sok embert használnak ki. Ha a dolgok elmérgesednek, érdekes módon rögtön a gyáraknál teremnek, hogy „felügyeljék a termelést”. Ez egy olyan valóság, amivel csak kevesen szeretnének szembesülni.

CM: Említettük a francia bankrendszer befolyását és társadalomalkító hatását.

MFM: Sok szenegáli dolgozik ezeknek a bankoknak, de a fizetésükön túl semmit nem kapnak a bankok nyereségéből. Itt megint csak nem látom az esélyt a fejlődésre, miközben Franciaország Afrika nélkül nem létezne abban a formában, amit mi ma ismerünk. Nincsenek meg az alapvető erőforrásaik, amilyük van, azt is Afrikából hozzák, azt dolgozzák föl és azzal kereskednek. Mindezt nagyon diplomatisztikus módon. Tudod, miért van háború Maliban? A franciák hirdették ki, hogy jogerősen tudjanak katonákat és adminisztrációt odaküldeni. Pont, ahogy az arab világ nagy részében, mondjuk Líbiában is láthattuk. Addig nem jöhetnek, amíg nincs egy megnevezett probléma, amit meg kell oldani. Úgy alakítják a körülményeket, hogy azok mindig nekik kedvezzenek. Az emberek rossz körülmények között dolgoznak kevés pénzért, de azt mondják, ennek véget kell vetni. Papíron függetlenséget adtak, de helyette az igazgatás francia lett.

CM: A személyes életedet – művészként – ez hogyan befolyásolja, és hogyan kezeled ezeket a politikai viszonyokat?

MFM: A művészeti és kulturális szerepvállalásom teszi lehetővé, hogy utazzak és kapcsolatokat alakítsak ki, Sok művész Szenegálból a nyelvi előnyök miatt csak Franciaország felé nyit, de én a saját utamat járom. Szeretnék ezekről a dolgokról beszélni, mert amikor meghalok, tudni akarom, hogy tényleg segítettem a népemnek. Ehhez pedig ki kell mondani, hogy a migráció nem csak gazdasági, hanem a kulturális válság következménye is.

Mor Faye Murf
LE PARLEMENT BY MOR FAYEMURF | PACA EXHIBITION MUSÉE BORIBANA

inside express →

BÖRÖCZ ANDRÁS

Harci mén, 2016,
hintaló, Leica fotónagyító,
Zulu légy hessegető,
110×85×35 cm
© Fotó: Áment Gellért

Maria, 2016,
légfűvő motor, laminált,
faragott ceruzák, szék,
172,1×43,2×33 cm
© Fotó: Áment Gellért

BUKTA IMRE: Földalatti szarvas | *Underground Stag*, 1979/2008, fotó | photo, 90 x 60 cm

Kurátor | Curator: ZSIKLA Mónika

Kiállító művészek | Exhibiting artists: ÁDÁM Zoltán, BARAKONYI Zsombor, BÁCSI Róbert, BRAUN András, BUKTA Imre, CSÁKY Mariann, CSONTÓ Lajos, DRÉGELY Imre, EMBER Sári, EPERJESI Ágnes, GERHES Gábor, KERÉKES Gábor, André KERTÉSZ, KIS RÓKA Csaba, KOKESCH Ádám, KONCZ András, KOMORÓCZKY Tamás, KÖVES Éva, MAURER Dóra, MARJAI Judit, MINYÓ SZERT Károly, MOHOLY-NAGY László, MOLNÁR Ágnes Éva, Martin MUNKACSI, SOCIÉTÉ RÉALISTE, SZILÁGYI Lenke, SZÍJ Kamilla, SZŰCS Attila, ALEXANDER Tinei, UJHÁZI Péter, VÁRNAI Gyula, VETŐ János, WÄCHTER Dénes

Nyitva | Open: 2019. május 17 – június 30.

BUDAPEST GALÉRIA

1036 Budapest, Lajos utca 158.